

Arkivmateriale

Teksten kan være relevant, f.eks. når der henvises til gamle overenskomster

1.10.2006 | Special

Specialområdet

Af Elisabeth Lockert Lange

Hjernens veje og vildveje

En helhedsorienteret og handlepræget pædagogik, som helt grundlæggende handler om at se muligheder frem for begrænsninger. Og som i hverdagens pædagogiske arbejde leder den hjerneskadede bruger af de stier i hjernen, som stadig fungerer.

Neurologi handler som bekendt om hjernen og dens processer og er en gammel videnskab. Neuropædagogik derimod er navnet på et relativt nyt fænomen inden for den tværfaglige behandling af handicappede. Snarere end en fast videnskab eller ny metode, er neuropædagogik en forståelsesramme, en fælles referenceramme for et tværfagligt arbejde. Neuropædagogik er med andre ord en måde at tænke på.

Håndbog i neuropædagogik fra Odense Kommune (2002) definerer neuropædagogik på denne måde: Individuelle pædagogiske tiltag foretaget på baggrund af en generel viden om hjernen og hjerneskader, en specifik viden om den givne hjerneskade og en specifik viden om den hjerneskadede person.

Hvis du gerne vil arbejde neuropædagogisk med dine brugere og beboere, må du med andre ord starte med at tilegne dig viden. Dels er en vis viden om hjernens opbygning og funktion foruden om forskellige slags hjerneskader nødvendigt. Neuropædagogik bygger så at sige oven på læren om hjernen, men den udvider sit grundlag til også at omfatte den handicappedes særlige situation. Og dels er det nødvendigt at vide noget om den enkelte hjerneskadede person og netop denne persons hjerneskade. Fx hvilke områder af hjernen der er skadet, hvor i hjernens processer funktionsdefekten er, og hvilke symptomer personen med hjerneskade har i det levede liv.

Trods en hjerneskade vil der være store forskelle på, hvad de enkelte personer med hjerneskade har brug for til at komme videre i deres liv. Det afhænger selvfølgelig af deres personlighed, men det afhænger også af hvor i hjernen skaden sidder, og hvordan den påvirker hjernens

arbejde frem for begrænsninger. Om at støtte og fremme brugerens kompetencer, så handicappet i så lille grad som muligt er en begrænsning. Det handler om ligeværdighed, selvbestemmelse og frihed. Når du arbejder neuropædagogisk er din opgave at støtte brugeren i at styrke sine muligheder og at øge sin selvhjulpenhed og sine sociale kompetencer.

Neuropædagogisk arbejde er ikke forbeholdt pædagoger. I det neuropædagogiske arbejde er alle aktiviteter så vidt mulig knyttet til dagligdagen, og det går på tværs af de relevante faggrupper, fx psykologer, pædagoger, lærere, fysioterapeuter, ergoterapeuter, læger, talepædagoger, sygeplejersker, m.fl. Neuropædagogik er et vigtigt bindeled i det tværfaglige samarbejde om hjerneskadede personer.

I neuropædagogik søger man hele tiden at gå ad de velfungerende stier i hjernen. Hvis den hjerneskadede bruger ledes ind på de stier hvor der er modstand, bliver han også forvirret. Det vil præge det pædagogiske arbejde negativt, give konflikter og frustrationer som ikke er nødvendige. Den fremadrettede træning sættes i stå.

Etiske dilemmaer

Hverdagen skal med pædagogens hjælp tilrettelægges på en måde, så brugeren får mulighed for at bruge sine stærke sider. Det kræver at man indgående kender brugerens stærke og svage sider, og derfor starter man det neuropædagogiske arbejde med grundigt at afdække vanskeligheder og ressourcer, så indsatsen for brugeren kan blive målrettet og meningsfuld.

Når du som pædagog arbejder med fx en hjerneskadet eller udviklingshæmmet bruger, tager du i hvert enkelt tilfælde hensyn til de særlige ting, der er ved netop den bruger. Det kan være alder, sprog, kulturel baggrund eller noget andet. Og det gør du selvfølgelig på baggrund af dine oplysninger om brugeren, enten på første eller på anden hånd, enten gennem egne observationer og samvær eller formidlet af andre. En førstehåndsviden er vigtig men ikke nok. Faktisk er mange oplysninger i neuropædagogik på anden hånd, fra skanningen af hjernen, fra den psykologiske undersøgelse eller fra kollegernes iagttagelser.

Alt det er selvfølgelig ikke sandheden om brugeren, alle oplysninger er filtreret gennem det filter som netop den person som observerer i sig selv er. Det er det vigtigt at erkende, for det neuropædagogiske arbejde består som alt andet pædagogisk arbejde af både viden og personlige holdninger, værdier og etik. Og som i andet pædagogisk arbejde bør holdningerne være til løbende diskussion og stille spørgsmål ved "plejer". Ved refleksion udvikles den holdningsmæssige del af neuropædagogikken, og det er lige så vigtigt som den videnskabelige del.

De etiske dilemmaer kender alle til som arbejder med handicappede brugere, uanset om de har en hjerneskade eller et andet handicap. Det pædagogiske arbejde griber ind i andre menneskers privatliv, og det er svært som pædagog ikke at lade sine egne værdier indgå i de beslutninger man træffer på brugerens vegne. En høj bevidsthed om egne holdninger og værdier er nødvendig, og den kan bl.a. udvikles gennem tværfaglige diskussioner med andre faggrupper.

Pædagogen kan risikere at opleve interessemodsætninger mellem sine interesser og brugerens, rollekonflikter fx mellem hjælper- og kontrollørrollen (fx i forhold til alkohol), mellem praktisk hjælper og samtalepartner, mellem gæst og arbejder osv. Alt sammen kræver det at pædagogen er tydelig i både sine handlinger og sin kommunikation.

neuropædagogisk praksis

Neuropædagogikken har ingen manual og ingen facitliste. Som pædagog skal du turde være til stede i nuet sammen med den hjerneskadede og bruge din faglige viden og din menneskekundskab i en situationsbestemt praksis. Som pædagog vil du ofte i dit arbejde skabe struktur for den hjerneskadede bruger. På den måde støtter du brugeren i at nå en tilstand, hvor han evner at centrere og fokusere på det, I sammen skal gøre lige nu. Eller sagt med et ord: læring.

Og her kommer den konkrete særlige viden om den hjerneskadede brugers mere velfungerende og dårligere fungerende veje i hjernen ind i billedet. For udgangspunktet for det praktiske neuropædagogiske arbejde er en konkret kortlægning af den hjerneskadedes neuropsykologiske profil. Det kræver viden om hjernens opbygning, dens udvikling, dens funktion og dens kompleksitet.

Neuropsykologen afdækker hvilke konsekvenser en given hjerneskade har. Det gør han ved at observere den hjerneskadede i dagliglivet og gennem neuropsykologiske tests. På det grundlag udarbejder han en neuropsykologisk profil af den hjerneskadede bruger, som personalet kan tage udgangspunkt i i deres arbejde.

I profilen indgår hvilke læringsstrategier netop den pågældende hjerneskadede foretrækkes og har mest gavn af. Det er vigtigt når der skal sættes mål og planlægges og struktureres situationer, aktiviteter og omgivelser, hvor den hjerneskadede bruger kan lære sig noget. Brugers ressourcer er naturligvis forskellige, de afhænger af tidligere erfaringer, vedkommendes eventuelle liv før hjerneskaden, hvor og hvor stor hjerneskaden er, fysiske reaktioner, brugers nuværende niveau, læringsstrategier og sidst men ikke mindst personlighed.

Ved at bygge på brugers nuværende niveau og kompetencer kan den hjerneskadede sammen med pædagogen lettere nå sine mål. Netop derfor skal den neuropædagogiske praksis altid afgøres af brugers her-og-nu-situation og ressourcer, og denne praksis skal derfor ændres i takt med at brugeren bliver bedre eller værre til at håndtere dagligdagen og livet. Pædagogen søger med den neuropsykologiske udredning i hånden at arbejde empatisk med den hjerneskadede. Og der stilles store krav, for jo større behov den hjerneskadede har for struktur, jo større krav stilles der til pædagogens neuropsykologiske viden, indfølelse og pædagogiske tæft.

I neuropædagogikkens tankesæt besidder den hjerneskadede sin egen personlige ekspertise. Pædagogen kommer med den faglige ekspertise og skal præcist kunne tilpasse sin indsats til den enkelte brugers behov. Målet er succesoplevelser der fremmer motivation, selvværd og handlekraft. Det gør konfrontationer med den hjerneskadedes begrænsninger ikke. Pædagogen bliver "talentspejder" frem for en "fejlfinder."

Pædagogen skal kunne:

- hjælpe uden at blande sig
- tage stilling uden at tage over eller invadere
- være personlig uden at være privat
- sætte grænser uden at begrænse udfoldelserne
- lade brugeren træffe egne valg uden at omsorgssvigte

- respektere uden at acceptere hvad som helst
- forholde sig til brugeren som et helt menneske uden at overvurdere brugerens kompetencer
- ...og meget andet

Kort sagt er pædagogens arbejde én stor balancekunst. (Kilde Odense Kommune, Handicap- og Psykiatridelingen: Håndbog i neuropædagogik. 2002)

Læs mere om neuropædagogik:

Odense Kommune, Handicap- og Psykiatridelingen:
Håndbog i neuropædagogik. 2002.

Neuropædagogik - om kompliceret læring. Af Björn Adler,
Hanna Holmgren. 168 sider, 17 x 25 cm. Ill: 6 tegninger og figurer.

Pris kr 248,00. Kroghs Forlag 2003.

A. Antonovsky: Helbredets mysterier. Hans Reitzels Forlag 2000.

M. Bergström: Neuropædagogik - En skole for hele hjernen. Hans Reitzels Forlag 1998.

K Fredens: Mennesket i hjernen - En grundbog om neuropædagogik. Systime Academic 2004.

K. Fredens, P. Thybo: Bevægelsesvidenskab på fysioterapiens præmisser. Danske
Fysioterapeuter, nr. 16,; 4 – 11. 1997.

S. Freltofte, V. Petersen: Hjerne på begynderstadiet. Neuropædagogik. Forlaget Borgen 1999.